

mentació abundosa del Tolosà, Bigorra i Bearn des del S. XIII); «l'actor mentave lo allegadors d'«entre»aquegs qui son dedentz los *dexs*, e si lo reu ditz que --- no son en la terre ---», doc. d'entre 1187 i 1225 en el *Cartulari* d'Ossau (41.33, disposició repetida en iguals mots en un de 1247, 54.12), «qui mort l'agós nulhs temps dentz los *dexs* Banheres --- la batalhe deu estar feita e ls *dex* dentz la biele de B.», en un doc. de Bigorra de 1251 (Luchaire, *Recueil*, 26); «infra terminos seu metas aut *decos* dicte bastide» en un de la Gironda de 1286 (Polge, *MélPhilGersoise*, 1962, 5).

Més tard ja apareix algunes vegades en forma singular, sense -s: «en lo port --- si ban fora lor *dec*, per cada ramad de bestia, de queyn que sia grey, cada 5 ss. de Morlàs per carnau, los *dechs* que sien judyats» en el *Libre Vert* de Benac de 1406 (p. 110).¹⁰ Amb això ens donem la mà amb el doc. d'Ovarra de 1295: car compremem que almenys en part *endegar* degué començar per ser un terme pastoral amb el sentit de 'disposar el ramat en forma que es quedi dins els seus *decs*', des d'on per una banda 'atenint-se a la jurisdicció' (com en el d'Ovarra), però d'altra banda també 'arranjar el ramat en general' i després 'disposar qualsevol cosa' o bé 'encarrilar-la, endegar-la'.

En el que no hem de seguir Spitzer és en l'etimologia que aquest suposava a *dec*, ll. DECUS, -ORIS, 'honor, ornament'.¹¹ Per més que AntThomas (*Rom.* x, 268, i *Nouv. Essais*, 232) ja havia relacionat amb el ll. clàss. DECUSSIS 'signe x', pròpiament 'deu asos (ll. asses') (format per contracció de *dēcu*=*dēcem*+*ās-sis*), que sabudament es va aplicar a les creus fetes en els mollons i fites (veg. el text de 1352 relatiu a Vilafranca citat supra) i seguidament a les fites i terminals mateixos, M-Lübke (*REW*, 2510) hi oposà fort escrúpol per la diferència en el lloc de l'accent, i això és el que conduïa Spitzer a cercar més lluny; però eren escrúpols vans, perquè en lloc de DECUSSIS es creà més tard (ja en el S. II) una forma secundària de nominatiu, DECUS, com fa observar Skok (*ARom.* IX, 1925, 174-5) ja assenyalada en els dicc. de Forcellini, Freund i *TbLL*, en textos dels agrimensors o Gramàtics romans: era innovació però paral·lela a la d'*as* al costat d'*assis*, i a la dels altres compostos numerals d'aquest *bes*, *bessis* (amb *bi*- 'dos'), *semis* i *sexis*.¹²

No tinguéssim tampoc escrúpol pensant si de *dec* un derivat verbal no podria ser **endecar* en lloc de *endegar*. No, perquè els derivats de *dec*, conformement amb la -c- intervocàlica de DECUS, foren amb -g-: oc. ant. *deguier*, *degatier*, 'guardatermes, messenger', bearn. *deguerie* 'comarqueta', aplicada en particular a cada un dels set «vics» de la Sule, especialment la *deguerie d'Arbaille* (pobles entre Atarratze i Maule, al llarg del Gave), la *deguerie* de Peyriède (pobles entre aquella i el límit amb Benaparta), P-Raymond (*DTop. dels BPy.*, s. v. *Arbaille*).

Quant a Jud, *l. c.*, s'inclinava a donar la raó a Mistral, que en el *TdF*, en posar de relleu, la sinonímia amb *azegà*, *asegà*, i la major extensió d'aquest mot dins els parlars d'Occitània, es convencé que l'ètimon

de tots dos havia de ser ADAEQUARE. Però això, pel que fa al català *endegar*, era manifestament impossible des del punt de vista fonètic, no pas a causa de la inicial *en*-sinó per tot el consonantisme del mot: el resultat d'ADAEQUARE en català havia de ser **aegygar* (després segurament **aiyygar*, cf. fr. ant. *aiver* que és un dels resultats coneguts d'ADAEQUARE). Altrament que ADAEQUARE va deixar robusta, segura i ampla descendència en els parlars occitans, és ben conegut. Cert que la forma *adegar* amb què el registra el *PDPF* «v. tr. arranger, disposer, préparer, niveler» no passa de ser una disfressa de la forma real *azegar*, obeint a la decisió arbitrària i abusiva de ELevy de grafiar amb *ad*- els mots que comencen per *az*- en els textos (com ara *azemprar*, *azermar*, *azerdre*, *azombrar*, *azaigar*, *azesmar*, que capritxosament grafia *ade*-, *ada*-, *ado*-).¹³ *Azegar* no és un mot dels més freqüents en occità medieval, però Stimming n'aplega 3 casos, un en Raimbaut d'Aurenga, un altre en Raimon de Cornet, i un tercer en un trobador anònim, tots els quals són dels Ss. XII-XIII (el darrer potser XIV): «domna, no-us quier ab la lenga / mas qu'en baizan vos estrenga / en tal loc on ab vos m'azec, / e que d'ams mos bratz vos cenga» diu l'audaç gran senyor per 'm'ajuntí'; «disposer, produire»: «desplazer e brega / --- e may *azega* / riota gran am pauca d'ocayzò».

D'altra banda el mot es troba en bastants parlars moderns: lld. *azegà* «ajuster, agencer, raccomoder; apprêter», «s'azegà: s'arranger» (Sauvages), Tolosa *azegà* «ajuster»; roerg. *asegà* (amb *az* tornada *o*- segons la fonètica normal de la zona) «arranger ---, châtrer ---» (Vayssier), prov. *asegà* «ajuster, agencer ---», en el *TdF* (que en dona lleus variants fonètiques en el Roine, Marsella, els Alps, Alvèrnia, Velay, junt amb altres de més dubtosa identitat en altres llocs). En les zones gascones on la -d- es conserva sense assibilació fins avui, hi ha *adegà* «habituier à, former, instruire», *adegà a la bertut* «instruire aux bonnes moeurs» en Lamaysonette (1872) (Lespy-R.; Palay).

No hem de negar que des d'aquesta variant i d'altres es poguessin produir canvis de prefix, introduint pre-formatius diferents de *a*-, per tant teòricament existia la possibilitat que això es produís en aquest *adegà* bearnès. Concretament va existir *esdegar* en gascó: Polge (*l. c.*) troba *esdegare* en textos del Gers, amb el sentit de «límiter, borner», dues vegades en el *Cartulari* de Gimont, i en el d'Ossau veig el substantiu corresponent l'any 1435: «stermiament et *esdegament* de termis deu dit Pont Lonc» (B, 214); però això ho hem de mirar sens dubte com un mer derivat de *dec* 'terme', o sigui directament equiparable amb el nostre *endegar* de DECUS, -USSIS (Palay vol que *desdegà* sigui «égarer, perdre», i també això, fins si està ben comprès, pot ser canvi semàntic d'allò).

Però altres cops és més clar que el canvi de prefix ha afectat un succedani d'ADAEQUARE, car hi ha *enzengà* «arranger» a Clarmont d'Erau (Pastre) (al costat de la variant *azengà* registrada ja per Sauvages). Ara, si bé -QUA- es redueix a *ga* quasi pertot en el País d'Oc,